

Motion till riksdagen 2010/11: MJ444

av Åsa Romson m.fl. (MP)

Levande skogar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att säkerställa efterlevnaden av skogsvårdslagens regler för miljö- och kulturhänsyn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skogsvårdslagen bör ses över i syfte att underlätta för hyggesfria metoder samt att hyggesfria metoder bör främjas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skydd av eftersatta skogsmiljöer utanför Norrlands inland bör ges högre prioritet i det fortsatta skyddsarbetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skogsvårdslagen bör ändras så att den bygger på en ekosystemansats där produktionsmålet underordnas en långsiktigt ekologiskt hållbar utveckling av skogen.

Inledning

Vårt liv och välbefinnande är beroende av naturens gåvor, eller med ett modernare uttryck "ekosystemtjänster". Det handlar om grundläggande funktioner som syrets kretslopp och vattenreglering, om produktionsvärden som virke och bär, om betydelsen för rekreation som gör att vi mår bra. Dessa gåvor eller tjänster är i sin tur beroende av den stora variation av arter, anlag och ekosystem som går under samlingsnamnet biologisk mångfald. En stor del av Sveriges biologiska mångfald finns i skogen, men mångfalden har under lång tid utarmats av en omvandling av skogens rika ekosystem till produktionsskogar som nu ofta domineras av en art och en åldersgrupp. Denna omvandling behöver stoppas och åtgärder för att öka artrikedomen och naturvärden vidtas. De nationella miljömålen likaväl som internationella åtaganden kräver också att vi hejdar förlusten av biologisk mångfald.

Fel! Okänt namn på

Det räcker inte att formellt skydda och på så sätt bevara de skyddsvärda skogar som finns kvar. Vi måste ha tillräckligt stora områden där man tar stora miljöhänsyn för att skogens arter ska klara sig på sikt, och det måste finnas möjligheter för arter att sprida sig. Detta blir ännu viktigare till följd av den globala klimatförändringen. Den svenska skogspolitiken har länge haft som mål att bevara naturvärden och den biologiska mångfalden samtidigt som virkesuttag sker från skogen. Men den svenska modellen inom skogspolitiken bygger på ett stort mått av frihet under ansvar för skogsägaren. Modellen har sedan 1990-talets början byggt på att man avsätter vissa arealer, dock inte så stora arealer som i en del andra länder. I stället ska den enskilda skogsägaren i det svenska systemet ta större miljöhänsyn vid skogsbruket.

Men den modellen fungerar inte. Utvärderingar visar att allt fler värdekärnor (områden med höga naturvärden) avverkas. Den generella miljöhänsynen vid aktivt skogsbruk är överlag för dålig. Ett resultat är att Artdatabankens rödlista över hotade arter fortfarande innehåller alltför många hotade skogslevande arter.

I denna motion tar vi upp fyra viktiga aspekter som rör det produktiva skogsbruket och miljön. Den ena handlar om att säkra att skogsvårdslagens miniminivå för miljö- och kulturhänsyn följs genom att förbättra tillsynsarbetet och möjliggöra straffsanktioner. Den andra handlar om att aktivt utveckla metoder och ge större frihet för skogsbrukare att välja hyggesfritt skogsbruk i stället för den konventionella slutavverkningen med trakthyggen. Den tredje aspekten handlar om det formella skyddet av skog och vikten av att rätt skogar skyddas utifrån målen om stärkt biologisk mångfald. Slutligen tar motionen upp den övergripande frågan om ändamålet för skogsbruket i Sverige och att detta i en modern tid där långsiktig hållbarhet och ökad kunskap om samband och känslighet i ekosystemen borde formuleras utifrån en ekosystemansats.

1. Stärk efterlevnaden av minimikraven på miljö- och kulturhänsyn

Staten har satt en miniminivå på miljöhänsyn i 30 § skogsvårdslagens som egentligen är för låg för att klara det produktiva skogsbrukets andel av ansvaret för den biologiska mångfalden. Det har istället varit uppgjort att skogsbruket genom frivilliga åtgärder ska klara en högre nivå än den lagstadgade. Detta har visat sig inte hålla i praktiken. Skogsstyrelsen konstaterar i sin senaste årsredovisning både att andelen avverkade arealer som inte klarar lagens minimikrav har ökat, och nu är cirka 25 procent av den avverkade arealen, och att målet om att till 2010 halvera den areal där miljöhänsynen inte uppfyller skogsvårdslagens krav inte kommer att nås. Till detta kommer att målet om att 50 procent av den avverkade arealen ska ha en miljöhänsyn som är betydligt bättre än kraven i skogsvårdslagen inte nås utan att den andelen i stället har minskat till 34 procent. Varken den lågt satta miniminivån av miljöhänsyn eller löften om att på frivillig väg ta ett större ansvar fungerar alltså idag.

Det finns flera skäl till att man inte klarar minimikraven enligt 30 § skogsvårdslagen. Ett sådant kan vara många skogsavverkningar planeras dåligt och till exempel inte i fält på barmark. Ett annat nämns i Skogsstyrelsens underlag för den fördjupade utvärdering av miljömålet (2007) om otydligheten i lagens generella hänsyn. Där föreslogs bland annat tydligare mål för hänsyn i skogsbruket. Även Skogsstyrelsens bedömningar av avverkningsanmälningar har kritiserats för att inte i tillräcklig utsträckning granska och pröva varje anmälan individuellt och vid behov besöka platsen för att bättre ge riktlinjer för avverkningen, endast 10 procent av anmälningarna föranleder idag besök på plats. Den stora andelen avverkningar som inte ens lever upp till lagens minimikrav har också medfört krav på att sanktionsavgifter ska införas för brott mot 30 §. I SOU 2006:81 föreslogs att sanktionsavgifter för flera olika brott mot skogsvårdslagen skulle utredas, men regeringen har valt att inte göra det.

Miljöpartiet har tidigare motionerat om behovet av starkare styrmedel för att förbättra hänsyn till natur- och kulturmiljövärden i skogsbruket (t.ex. motion 2007/08: MJ14). Vi konstaterade där att olika modeller bör utredas. Utskottet och riksdagen avfärdade förslagen med hänvisning till att frågan eventuellt skulle tas upp i en väntad handlingsplan för en generell strategi i skogsbruket. Det kan nu konstateras att förhållandena, enligt Skogsstyrelsens årsredovisning, har blivit sämre sedan dess. Myndigheterna behöver ingripa med större krav mot brott mot reglerna till skydd för miljövärden i skogen. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på sanktionsavgifter och andra åtgärder som behövs för att lagkraven i 30 § skogsvårdslagen efterlevs.

2. Hyggesfria skogsbruksmetoder

Hyggesfria metoder är alternativ till den i Sverige nu dominerande metoden med trakthyggesbruk (kalhyggen eller slutavverkning). Kalhyggesbruket blev efter 1950 den helt dominerande skogsbruksmetoden i Sverige. Många av de problem som idag finns för den biologiska mångfalden i skogen hänger samman med denna skogsbruksmetod. Trakthyggesbruk är enligt Skogsstyrelsen den skogsbruksåtgärd som mer än alla andra påverkar biologisk mångfald i skogen. Det sker en drastisk miljöförändring vid kalavverkning som missgynnar och hotar ett stort antal växt- och djurarter. Trakthyggesbruk syftar bl.a. till att skapa stora områden där träden är av samma art, ålder och storlek. Det är enkelt att administrera och överblicka. Med industrialiserade skogsbruksmetoder anses trakthyggen vara enklare att avverka, och ge ett stort ekonomiskt utbyte på kort sikt.

Svenska skogar som tidigare aldrig kalavverkats, s.k. kontinuitetsskogar, har oftast en betydligt rikare biologisk mångfald än produktionsskogar spontant uppkomna eller planterade efter kalhygge. Kontinuitetsskogar har också en ostörd markprofil som bevarat fornlämningar och andra kulturspår i en väsentligt högre utsträckning än markberedd skog. Dagens så kallade rationellt brukade skogar med kalavverkning, markberedning och kvävegödsling blir därför annorlunda än tidigare skogsgenerationer och kommer framöver att

Fel! Okänt namn på

hysa en delvis annan och fattigare biologisk mångfald. Skogsstyrelsen konstaterar i sina utvärderingar av skogspolitiken (t.ex. SKS Meddelande 2002:1) att det är denna mindre del av skogsmarken, ca 5–10 % utanför formellt skyddad skog, som utgör ”flaskhalsen” för att klara väsentliga delar av landskapets biologiska mångfald och att särskilt värdefulla kontinuitetsskogar borde brukas med hyggesfria metoder.

Hyggesfritt skogsbruk kan också bidra till andra miljömål, som att minska risken för näringsutlakning till vattendrag eller tungmetaller från skogsmarken, mindre risk för markförsumpning, ökade rekreations- och upplevelsevärden och så vidare. Hyggesfria metoder är särskilt angelägna på områden som inte tidigare kalhuggits, på sumpskogar, där det har betydelse för rennäringen och andra näringar på landsbygden, i tätortsnära skogar samt i skyddszoner mot vattendrag och nyckelbiotoper. Hyggesfria metoder kan ge mindre ekonomiskt utbyte på kort sikt, men högre rekreationsvärden kan ge andra lokalbaserade näringar än skogsnäringen ökade förutsättningar. De kan därför vara bättre för landsbygdsutvecklingen.

Ett syfte med den skogspolitiska reformen 1993 var bland annat att man genom avregleringar för skogsägarna skulle få ett mer varierat skogsbruk. Man kan nu konstatera att användningen av andra skogsbruksmetoder än trakthyggesbruk inte ökat nämnvärt. För att klara målen om att minska förlusten av biologisk mångfald så bör alltså en mer varierad skogsskötsel än idag främjas. Intresset för alternativ till kalhyggesbruk har även under senare tid ökat bland annat vid skötseln av tätortsnära rekreationsskogar där den sociala naturvärden väger tungt.

Skogsvårdslagen utgår dock helt ifrån kalhyggen. Hyggesfria metoder kräver dispens från Skogsvårdsstyrelsen, som särskilt måste motiveras. Det är alltså mer krångel för den som vill bedriva hyggesfritt skogsbruk.

En skogsägare har av en dom i kammarrätten vägrats möjlighet att hugga sin skog enligt den hyggesfria naturkulturmetoden, bland annat med motiveringen att de forskningsrön skogsägaren åberopade var ”relativt småskaliga, vetenskapligt omstridda eller grundade på tämligen kortvarig forskning”. Den planerade skötseln befanns därför vara oförenlig med skogsvårdslagen. Detta fall gör det uppenbart att skogsvårdslagen direkt hämmar utvecklingen av hyggesfria skogsbruksmetoder. Det framgår också indirekt av Skogsstyrelsens policy för hyggesfritt skogsbruk, som trädde i kraft i september 2010, som specificerar villkoren för att få dispens.

Miljöpartiet anser att ökad användning av hyggesfria metoder kan ge bättre förutsättningar för biologisk mångfald och andra miljömål i det produktiva skogsbruket. En del forskning tyder på att det ekonomiska utbytet också kan bli bättre med nya metoder för hyggesfritt skogsbruk. Miljöpartiet anser att det strider mot andan i skogsvårdslagens två jämställda mål, miljö och produktion, att lagen utgår ifrån trakthyggesbruk som normen. Skogsägare ska inte behöva välja ett alternativ som är sämre ur miljösynpunkt eller andra synpunkter som skogsägaren värderar som landskapsbild, rekreation eller betydelsen för andra näringar bara för att det är mindre krångligt. Skogsvårdslagen bör därför ses över i syfte att underlätta för hyggesfria metoder.

Miljöpartiet anser vidare att hyggesfria metoder inte bara bör tillåtas, utan också främjas. Vi har tidigare motionerat om att riksdagen bör begära att regeringen återkommer med förslag för att öka hyggesfritt skogsbruk genom t.ex. utbildning, rådgivning och ytterligare forskning. Vi anser att Skogsstyrelsen bör ges ett löpande uppdrag att i sin rådgivning till skogsägare stödja utvecklingen av hyggesfria skogsbruksmetoder. Vi anser också att regeringen bör utreda ett särskilt ekonomiskt ersättningsstöd för skogsägarna för att täcka vissa fördyrande kostnader i samband med övergång till hyggesfria metoder. Det behövs också en satsning, bland annat inom SLU och Skogforsk, på att forska vidare om hyggesfria metoder.

3. Skydda rätt skog för mer biologisk mångfald

Regeringen har gjort ansträngningar för att genom formellt skydd nå delar av miljömålet Levande skogar. Beslut har fattats som innebär att delmålet för formellt skydd av skog till 2010 (ytterligare 400 000 hektar) ser ut att nås inom något eller några få år. Men detta arealmål var just ett etappmål. Miljömålsrådet föreslog 2008 ett nytt etappmål efter 2010 men regeringen har inte lagt fram något sådant. Miljöpartiet har i andra sammanhang (motion 2009/10: MJ15) krävt att regeringen skyndsamt ska sätta upp ett nytt etappmål för skydd av skog, för att inte tappa tempo i skyddet och ge både skogsägare och myndigheter en signal om det fortsatta arbetet. Vi konstaterar att den takt som framgår av årets budgetproposition är för långsam. Därför föreslår vi i vår rödgröna budgetmotion att anslagen för formellt skydd och skötsel av skog ska öka.

Det vi vill ta upp här är att regeringens sätt att nå etappmålet för formellt skydd av skog till 2010 leder mot målet om levande skogar. Arealmålet är inte bara ett kvantitetsmål, utan också ett kvalitetsmål. Därför är det viktigt är att rätt typ av skog skyddas. För att skyddet på ett effektivt sätt ska nå målet om bevarad biologisk mångfald behöver olika kriterier uppfyllas. Ett annat är att avsatta arealer sköts på ett korrekt sätt, olika typer av naturreservat behöver skötsel för att uppfylla skyddsbehoven. Ett annat är att avsättningarna är så lokaliserade att värdekärnor skyddas, att det finns buffertområden, att det finns spridningskorridorer och att olika livsmiljöer finns representerade.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har tagit fram en nationell strategi för att nå målet, som ger en regionalfördelning som i sin tur bygger på en avsikt att få ett representativt skydd för olika typer av skogar och livsmiljöer. En jämförelse visar att regeringens sätt att nå hektarmålet ger en överrepresentation av den typ av skog som finns i Norrlands inland. Skäl till detta kan vara att det är billigare, eftersom markpriserna är normalt lägre där, samt att det är enklare, eftersom ägandet domineras av stora aktörer och då inte minst staten. Resultat är dock att målet om biologisk mångfald gynnas mindre än om fördelningen följt strategin.

Några län i Norrland har en måluppfyllelse på över 100 procent, flertalet län i övriga Sverige har en måluppfyllelse på 80 procent eller mindre. När det övergripande etappmålet om ytterligare 400 000 hektar skogsmark med for-

Fel! Okänt namn på

mellt skydd till 2010 uppfylls blir enligt Naturvårdsverkets prognos måluppfyllelse för ett urval län följande, jämfört med den nationella strategin:

? Stockholm	52%.
? Södermanland	57%.
? Östergötland	67%.
? Jönköping	79%.
? Kronoberg	71%.
? Kalmar	62%.
? Gotland	59%.
? Västra Götaland	63%.
? Västmanland	78%.
? Blekinge	76%.
? Skåne	78%.
? Halland	61 %.

Vi förutsätter att de skogar som fått formellt skydd är skyddsvärda, det är naturligtvis bra att de skyddas. Men det får inte dölja det förhållandet att skyddet för andra typer av skogar blivit eftersatt. Läget är akut i vissa delar av landet. Vi anser därför att skydd av eftersatta skogsmiljöer utanför Norrlands inland måste ges högre prioritet i det fortsatta skyddsarbetet.

4. Skogen som ekosystem ger oss mer än virke

Enligt skogsvårdslagen ska skogspolitiken ha två jämställda mål. I praktiken har det inte varit så. Produktionsmålet har varit överordnat, något som förstärktes av den borgliga regeringen. Så blir det ofta när olika mål ska vara jämställda. Det skapar en otydlighet som är olycklig ur flera synpunkter. Målkonflikter kan finnas och måste hanteras. Miljöpartiet inser att hela vårt samhälle och vår existens i grunden är beroende av ekosystemen och deras tjänster. Därför bör bibehålla ekosystem, i händelse av målkonflikt, normalt vara överordnat andra mål.

Ekosystemens funktion sätts under större press genom spridningen av miljögifter och klimatförändringen. Detta gör att skyddet av skogen måste stärkas jämfört med vad som annars hade varit fallet. Ökat virkesuttag bör inte ske, som i regeringens politik, på bekostnad av målet om biologisk mångfald. Skogen är mycket mer än virkesproduktion. Den är som vi visat ovan livsmiljöer för en mängd olika arter, av vilka många är hotade. Skogen är också ekosystem som, som nämnts, tillhandahåller livsnödvändiga tjänster.

Miljöhänsynen är i 1 § skogsvårdslagen reducerad till biologisk mångfald. Det är olyckligt. Skogen har betydelse för en rad olika miljömål. Skogsvårdslagen bör utgå ifrån en ekosystemansats och uttrycka insikten att andra miljömål berörs av skogen och dess skötsel.

Miljöpartiet har därför tidigare motionerat om att skogsvårdslagen uttryckligen bör hänvisa till miljömålen. Utskottet avstyrkte förslaget med hänvisning till att utskottet såg ”inget som hindrar att de skogspolitiska sektorsmålen på sikt kompletteras med ytterligare mål” efter behandlingen av den då

Fel! Okänt namn på

kommande miljömålspropositionen. Nu när propositionen har lämnats och behandlats är det bara att konstatera att behovet kvarstår. Vi anser därför att skogsvårdslagen bör ändras så att den bygger på en ekosystemansats där produktionsmålet underordnas en långsiktigt ekologiskt hållbar utveckling.

Stockholm den 27 oktober 2010

Åsa Romson (MP)

Stina Bergström (MP)

Kew Nordqvist (MP)

Tina Ehn (MP)

Jonas Eriksson (MP)